

ЎЗБЕКИСТОНДА МАРИМБА ИЖРОЧИЛИК ФАОЛИЯТИНИ ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ

Измаилов Али Муслимович

*Ўзбекистон давлат консерватория “Пуфлама
ва зарбли чолғулар” кафедраси доценти в.б.*

aliperc@mail.ru

Аннотация: Статья посвящена рассмотрению актуальных вопросов методики преподавания исполнительства на маримбе. Растущая популярность маримбы и стремительный прогресс исполнительства на ней обусловили необходимость разработки целостной концепции преподавания игры на маримбе.

Ключевые слова: исполнительство, совершенствование, маримба, ударные инструменты, методика преподавания игры на маримбе.

Аннотация: Ушбу мақола маримба чолғуси устида ишлашни ўргатиш методикасининг долзарб масалаларини кўриб чиқишга бағишланган. Маримбанинг тобора оммалашиб бориши ва унда ижро этишининг жадал ривожланиши маримба чалишни ўргатишининг яхлит концепциясини ишлаб чиқишни тақозо этди.

Калит сўзлар: ижро, такомиллаштириш, маримба, зарбли чолғулар, маримба чалишни ўргатиш усуллари.

Annotation: The article is devoted to the consideration of topical issues of the methodology of teaching performance on the marimba. The growing popularity of marimba and the rapid progress of performing on it necessitated the development of a holistic concept of teaching marimba playing.

Keywords: performance, improvement, marimba, percussion instruments, methods of teaching marimba playing.

Ҳозирги вақтда республикамиз мусиқий таълим тизимида зарбли чолғуларда профессионал ёш ижрочиларни тайёрлашда самарали ўқув тизими ташкил этилган сир эмас. Бу ўқув тизими уч босқичдан иборат бўлиб, булар:

- бошланғич таълим муассасалари–болалар мусиқа ва санъат мактаблари ва ихтисослаштирилган мусиқа мактаблари;

- ўрта таълим муассасалари – мусиқа коллежлари ва лицейлари,;
- олий ўқув юртлари - консерватория.

Бугунги кенг ислохотлар натижасида ушбу тизим ўз самарадорлигини амалда исботлаганига қарамай, замонавий мусиқий ижро ва педагогик амалиётнинг ўзгарувчан шароитлари ва талаблари жараёнида уни янада такомиллаштириш ва қўшимчалар киритиш лозимдир. Ушбу ўзгаришлар мусиқий маданиятни ривожлантиришнинг объектив жараёнлари билан тавсифланади. Ушбу ривожланиш натижаларидан бири ижро амалиётига янги мусиқий созларни жалб қилишдир, бунга энг ёрқин мисол –клавиатурали зарбли чолғулар гуруҳидаги энг ёш ва тез ривожланаётган яккахон чолғулардан маримбадир. Унинг ноёб тембр, улкан диапазон, ривожланган юқори технологияли ижро техникаси, доимий равишда кенгайиб бораётган ўзига хос репертуар–буларнинг барчаси Ўзбекистонда замонавий маримбани жуда машҳур яккахон чолғуга айлантиради.

Ўзбекистонда маримбанинг тобора оммалашиб бораётгани ва унда ижро этишнинг жадал ривожланиши аллақачон ўз ўрнига тушган. Аммо ижрочиларни касбий тайёрлаш тизими шароитида чолғуни чалишни ўргатишнинг яхлит концепсиясини ишлаб чиқишни тақозо этади.

Маримба чалишни ўргатиш методологиясини ишлаб чиқишда ва уни созандаларни касбий тайёрлаш дастурига киритишда қандай омилларни ҳисобга олиш кераклигини тушуниш учун Америка ва Ғарб ижрочилик мактабларига таққослаганда ушбу чолғуда чалишни ўрганишнинг ўзига хос хусусиятлари билан боғлиқ бир қатор масалалар, ижро ва ижро этишнинг асосий жиҳатлари асослаб олинади.

Аввало, мамлакатимиздаги ўқитиш ёндашувларини Ғарб ижрочилиги билан туб фарқларига тўхталамиз. Ғарбда Маримба ва бошқа зарбли клавиатура чолғулари оркестр доирасидан анча устун бўлган. Ўтган асрнинг 80-йиллари охиридан бошлаб у ўзини яккахон концерт воситаси сифатида намоён қилди. Дастлаб, у АҚШ ва Ғарбий Европада коллеж даражасида ўқитилди (коллеж-бу махсус олий ўқув юрти)¹. Зарбли чолғуларда ҳар томонлама етук ижрочини тайёрлаш мувофиқ. Бироқ, зарбли чолғуларда ижрочиларга қуйиладиган замонавий талаблар симфоник оркестр чолғулари ҳақидаги асосий билимлардан ташқарига чиқа бошлаганлиги сабабли, АҚШ ва Европадаги мусиқий таълим муассасаларида ихтисослик каби тушунча пайдо бўлди. Ушбу янгиликнинг моҳияти шундан иборатки, талабаларга битта

¹ Мюллер В. К. Англо-русский словарь. М.: Русский язык, 1992. 848 с.

асосий зарбли чолғуни ижро этишнинг маълум бир жихатини (оркестр ёки яккахон ижро, поп ёки классик йўналиш) танлаш имконияти берилади.

1990-йилларнинг бошларида Америка ва Европадаги баъзи таълим муассасалари ўз талабаларига Маримбада ижро этишга ихтисослашиш имкониятини таклиф қилишди (шунга ўхшаш амалиёт Японияда мавжуд). Ўз талабаларига Маримба ихтисослигини таклиф қилган биринчи мусиқа университети 1997 йилда Ақшнинг Бостон шаҳридаги Беркли коллежи эди.²

Америка ва Европада маримбани ўқитишга ёндашувлардаги фарқларни таҳлил қилиб, Маримба чалиш техникаси ўртасидаги туб фарқларга қисқача тўхталиб ўтамиз. Маримба чалиш техникаси барча зарбли чолғулар орасида ўзлаштириш энг қийин чолғу ҳисобланади. Уни ўзлаштириш ижрочидан узоқ ва пухта тайёргарлик ишларини талаб қилади. Бу, асосан, замонавий Маримба ижрочиси бир вақтнинг ўзида тўртта таёқ билан ишлайди ва ҳар бир қўлида иккитасини ушлаб туради.

Ушбу ёндашувлар бугунги кунда Ўзбекистон “Зарбли чолғулар” ижрочилик мактабида тобора оммалашиб келмоқда. Юқорида таъкидлаганимиздек Ўзбекистонда перкуссия ижрочиларининг касбий тайёргарлиги анъанавий равишда учта таълим даражасини ўз ичига олади: ксилофон, маримба, вибрафон, кичик барабан ва литавра чолғулар бўйича яккахон асарлар, қоида тариқасида, барча мусиқа муассасаларида "зарбли чолғулар" мутахассислиги бўйича давлат экспертизаси дастури мавжуддир. Бироқ, сўнгги йилларда яқиний имтиҳон дастурига Маримба (яккахон) учун асарлар тобора кўпроқ қўшила бошланди.

Мамлакатимизда биринчи Маримба нисбатан яқинда, 1990-йилларда Республика мусиқа таълим муассасаларида пайдо бўлган ва ўшандан бери Ўзбекистонда ушбу чолғуда ижро этиш анча жадал ривожланмоқда. Маримбалар нафақат мусиқа университетларида, балки ўрта ва ҳатто бошланғич даражадаги таълим муассасаларида ҳам пайдо бўла бошлади. Мусиқа мактабларининг қуйи синфларида болаларга иккита таёқ билан ижро этиш ўргатилади. Ва ўрта мактаб ўқувчилари-тўртта таёқ билан. Мусиқий таълимнинг ўрта даражасида-коллеж ва лицейларда Маримба асосий восита сифатида ўқитилади, бу мажбурий ўқув воситасидир.

Ўзбекистонда Маримба чалишни ўқитишнинг ўзига хос хусусиятлари, шунингдек, ижро техникасининг ўзига хос хусусиятлари билан боғлиқ

² *Zeltsman N. Musings on the Marimba and its Study // Percussive Notes. 1997. Oct. P. 51–55*

масалаларни кўриб чиқиб, олий таълим муассасалари учун Маримба чалишни ўргатиш усуллари янада ривожлантиришга ёрдам берадиган бир қатор хулосалар чиқариш мумкин:

Маримба ўқув дастурини тузишда талаба чолғуни янада онгли ва профессионал равишда ривожлантириш билан боғлиқ деб тахмин қилиш керак.

1. Ўқишнинг биринчи семестри ўқитувчига талабанинг индивидуал касбий тайёргарлигини ташхислаш, унинг қобилиятини баҳолаш учун берилди ва асосий эътибор клавиатура зарбли чолғуларини чалишда қўл ҳолатини барқарорлаштиришга (ва керак бўлганда тузатишга) қаратилиши керак; (Маримба, ксилофон, вибрафон ва литавра);

2. Кейинги семестрларнинг ҳар бирида талаба имтиҳонга бошқа зарбли чолғулар, Маримбаучун ёзилган асарлар билан бирга топшириши керак. Маримба учун репертуарни ўқитувчи томонидан индивидуал асосда, босқичма-босқичлик тамойилига риоя қилинган ҳолда амалга оширилади.

Бугунги кунга келиб, замонавий мусиқий амалиётнинг клавиатурали зарбли чолғулари бўйича юқори малакали ижрочилар ва ўқитувчиларга бўлган эҳтиёжлари ва услубий таъминотнинг, воситаларнинг етарли даражада ривожланмаганлиги ва уларни бутун мусиқа таълими тизимида ўқитиш ўртасида зиддият мавжудлиги аниқ.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Мюллер В. К. Англо-русский словарь. М.: Русский язык, 1992. 848 с.
2. Пономарев Н. А. Техника игры на маримбе // Методологические проблемы современного музыкального образования. СПб. РГПУ им. А. И. Герцена; СПбГПУ, 2006. С. 76–80.
3. Zeltsman N. Musings on the Marimba and its Study // Percussive Notes. 1997. Oct. P. 51–55